

II. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОСТІ

DOI 10.33294/2523-4234-2022-32-1-155-174

УДК [281.96:264-17-68:246.1](477+470)"04/20"

Петро Васильович САБАТ

ORCID:0000-0003-3226-0301

Запровадження акафісту Пресвятій Богородиці у Київській Русі в п'яту суботу Великого посту та його формування у Церквах Володимирового хрещення впродовж століть

Розкрито етимологію слова “акафіст”. Виявлено у якій традиції він зародився. Вказано із чого він складається у своїй структурі. З'ясовано на честь кого в Східній Церкві існують складенні акафісти. Розкрито, що їх текстуальне наповнення в переважній більшості складається із двох частин (історичної та догматичної).

Висвітлено процес зародження та формування акафісту Пресвятій Богородиці у Східній Церкві. Проаналізовано гіпотези науковців, щодо часу його зародження та авторства. Повідомлено, що п'ята субота Великого посту у Східній Церкві іменується Акафістовою суботою, через те, що в цей день існує припис звершувати на її утрєні акафіст Пресвятій Богородиці. З'ясовано, що Акафістова субота була і залишається до сьогодні пов'язаною із святом Благовіщення Пресвятої Владичиці нашої Богородиці (що зародилося в IV ст.).

Вказано час вжитку акафісту до Пресвятої Богородиці у Київській церкві. Простежені етапи формування його в слов'янській традиції (Київській та Московській церквах). Виявленні перші друковані видання його в тріодях домогилянської та доніконовської реформи. Охарактеризована редакція його, що міститься в могилянській та ніконівській тріоді.

Досліджено, що текст акафісту Пресвятій Богородиці поєднує в собі поезію, проповідь та догматику. Виявлено, що акафістний піснеспів до Богородиці має сильний христологічний характер, оскільки почитання Богородиці звершується не саме в собі, а з огляду на її роль у вочленні Христовому. Розкрито, що текст акафісту Пресвятій Богородиці представляє її культ під чотирьома відповідними аспектами. Зауважено, що даним акафістом Церкви Володимирового хрещення в сьогденні оспівують догми віри прийняті Церквою в I тисячолітті відносно Пречистої Діви Марії.

Встановлено, що в честь Пресвятої Богородиці в ході століть повстали акафістні ікони. Вказано та розкрито, як візуально текст акафісту до Пресвятої Богородиці (для п'ятої суботи Великого посту) представляє акафістна ікона із клеймами.

Виявлено, що для акафістів в Церквах Володимирового хрещення в сьогоденні існує відповідна літургійна книга Акафістник, хоча деякі із них можуть друкуватися також окремо і в інших літургійних книгах, як наприклад акафіст до Пресвятої Богородиці для п'ятої суботи Великого посту.

Ключові слова: акафіст, акафіст до Пресвятої Богородиці, Акафістова субота, акафістник, Роман Сладкопівець, акафістна ікона, Посна Трійдь, Церкви Володимирового хрещення

Petro Sabat

The introduction of the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokosin Kyivan Rus on the Fifth Saturday of Lent and its formation in Churches of St. Volodymyr's Baptism over the centuries

Etymological meaning of the term “Akathist” is disclosed. It is specified in which tradition it had emerged. Its structural composition is shown. It is determined in honor of which person akathists were composed in the Eastern Churches. It is stated that their content consists mostly of two parts (historical and dogmatic). It is found out that the concluding part of akathist is a prayer (or prayers) that contains final appeal and supplication to the person in honor of which it was composed. The liturgical books that contained the first manuscript akathists are listed.

It is noted that in the Eastern Church the Fifth Saturday of Lent is called “the Saturday of the Akathist” as it is prescribed to perform the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos during the matins of that day. It is found out that the “Saturday of the Akathist” always was and now is still connected with the Feast of the Annunciation of Our Most Holy Lady Theotokos (emerged in the 4th century). It is stressed that at the beginning of its origin (6th – 7th centuries) the “Saturday of the Akathist” had no relation to any historical event. It is stated that just after the Council in Trullo (692) the Feast of the Annunciation was allowed to be celebrated in any day of Lent and the “Saturday of the Akathist” was dedicated to the memory of the Liberation of Constantinople from infidels in 626. Later also were other events connected with the protection of Constantinople from invaders by the Theotokos.

Hypotheses of scholars concerning the establishment of the “Saturday of the Akathist” in the Eastern Church are presented and analyzed. It is found out that all of them ascertain that it was established in honor of the Mother of God as the expression of gratitude for Her protection from the enemies of Constantinople, the capital of Byzantium. It is stated that the “Saturday of the Akathist” has no relation to Lent. It is noted that the Saturday celebration during Lent was determined by Church tradition and based on the protection of people by the Mother of God.

The publication represents the emergence and formation process of the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos in the Eastern Church. Hypotheses of scholars concerning the time of the emergence and the authorship are analyzed. It is noted that not only many other akathists to the Virgin Mary were composed on the model of the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos but also many of such akathists were dedicated to God and saints.

The time of use of the Akathist to the Most Holy Theotokosin Kyivan Churches is specified. Stages of the Akathist to the Most Holy Theotokos formation in the Slavic tradition are traced both in Kyivan and Moscow Churches. First printed editions have been found in the “Triodions” published before the Mohyla's and the Nikon's reforms. The edition that was found in Mohyla's and Nikon's “Triodions” is characterized.

II. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОСТІ

It is found out that the text of the Akathist to the Most Holy Theotokos combines elements of poetry, sermon and dogmatics. It is revealed that the akathist chants devoted to the Virgin Mary contain significant Christological motives since the veneration of the Theotokos is not carried out independently but in relation to Her role in the Christ's incarnation. It is discovered that the text of the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos represents Her cult in the context of four highlighted aspects. It is emphasized that today the akathist is used by Churches of St. Volodymyr's Baptism to extol the dogmas of faith accepted by the Church in the first millennium especially what concerns the person of the Virgin Mary.

It is stated that over the centuries in honor of the Most Holy Theotokos emerged Akathist Icons. It has been found out that there are a few types of them including the icons with kleimo. Visualization of the text of the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos by the icons with kleimo is described and explained. It is shown how it helps the faithful to keep focused on the veneration of the Most Holy Theotokos during its performance in church (or at home).

It is noted that there is presently in Churches of St. Volodymyr's Baptism a liturgical book named the Book of Akathists. Though some of them may be printed also separately in other liturgical books, as it is in case with the Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos on the Fifth Saturday of Lent.

Keywords: Akathist, Akathist to the Our Most Holy Lady Theotokos, Saturday of the Akathist, Book of Akathists, Romanos the Melodist, Akathist Icon, Lenten Triodion, Churches of St. Volodymyr's Baptism

Актуальність дослідження полягає у відображенні об'єктивної реконструкції історичного процесу, присвяченого вивченню запровадження акафісту Пресвятії Богородиці у Київській Русі в п'яту суботу Великого посту та його формування в церквах Володимирового хрещення впродовж століть.

Метою статті є висвітлити та проаналізувати практику запровадження акафісту Пресвятії Богородиці у Київській Русі та його формування і звершення в церквах Володимирового хрещення в ході століть. Завданням статті є розглянути та коротко проаналізувати текст акафісту Пресвятії Богородиці, який вживався у Церквах Володимирового хрещення в п'яту суботу Великого посту в ході століть. Представити та проаналізувати коротко акафісні богородичні ікони, а зокрема ікону з клеймами для акафісту Пресвятії Богородиці (п'ятої суботи Великого посту).

Щодо дослідження зародження, розвитку та поширення акафісту Пресвятії Богородиці в церквах Володимирового хрещення, то на сьогодні маємо лише написані деякі загальні (довші чи коротші) замітки від таких дослідників: Є. Ловягіна [37, с. 192–201], Філарета Гумилевського [68, с. 186–187], Г. Дебольського [20, с. 110–115], Ю. Катрія [31, с. 112–116], М. Козлова [34, с. 3–12; 35, с. 43–49; 36, с. 37–43], К. Керна [32, с. 28–29] та ін. [38; 48; 70]. Ніхто із дослідників не розглядав його розвиток та формування в церквах Володимирового хрещення в ході століть застосовуючи порівняльний аналіз, а також не подавав богословський коментар на його текст, що вважаємо за потрібне коротко представити у даній статті.

Вперше буде представлено на основі друкованих джерел (зокрема, постних тріодей) розвиток та формування акафісту Пресвятії Богородиці в церквах Володимирового хрещення в XVII – початку XXI ст.

Слово “акафіст” (*грец.* ακαθίστος) (акафістос), дослівно означає “несідальний (гімн)” [30, с. 169 (п. 524)]. Перший акафіст виник у візантійській літургійній традиції

[7, с. 48]. Він не мав своєї назви, не містив даних, щодо дати і місця написання, та імені автора. Лише згодом, через декілька століть, коли з’явилися інші подібні акафісти, за ним закріпилась назва “акафіст до Пресвятої Богородиці” [34, с. 4]. Було вказано приблизний час і місце його написання, а також представлено декілька гіпотез, щодо авторства [67, с. 371–381]. Таким чином, саме слово “акафіст” із означення конкретного тексту перетворилося в означення жанру [34, с. 4].

Деякі дослідники вважають, що акафістні кондаки й ікоси первісно були складені для свята Благовіщення [31, с. 115; 46, с. 157], а шойно потім з них утворили перший акафіст, як окрему “благодарну” пісню до Пресвятої Богородиці (за особливий її захист вірних перед ворогами), що передає зміст 1-го кондака акафісту до Пресвятої Богородиці, так: “Непереможній Владарці на честь перемоги ми, врятовані від лиха, благодарні пісні випикуємо Тобі, раби Твої, Богородице. А Ти, що маєш силу нездоланну, від усяких нас бід охорони [50, с. 207].”

Загалом акафіст – це довгий хвалебний піснеспів; також це і велика літургійна поема, під час служіння якої вірним прийнято стояти в храмі [50, с. 187]. Акафіст є також і дуже гарною молитвою для вірних, яку вони можуть промовляти разом з усіма у храмі під проводом священнослужителя, або приватно в дома [30, с. 169 (п. 524)]. Він складається з 25 окремих пісень: 13 коротких, які називаються кондаки, та 12 довших, які називаються ікоси [31, с. 113], а також молитви [2; 7; 8]. Кондак – це коротка пісня в якій прославляється подія з життя Господа Бога, або Божої Матері чи святих (одного або кількох) [2; 7; 8; 9]. Ікос – це ширша пісня, вона слідує за кондаком та продовжує прославляти того, на чю честь складено акафіст [2; 7; 8; 9]. Отже, кондак – це неначе тема, а ікос – її розвиток [17, с. 138]. Перша частина акафісту в переважній більшості є історичною, вона може оспівувати життя Господа Бога, Божої Матері, а також святого (одного чи кількох), залежно від того, на чю честь складений акафіст [50, с. 187]. Друга частина акафісту є переважно догматичною та повчальною, вона оспівує правди віри про дану особу [50, с. 187]. Завершальною частиною акафісту є молитва, яка висловлює кінцеве звернення і прохання до того, на чю честь складений акафіст [2; 7; 8; 9].

Акафіст до Пресвятої Богородиці [5], а також інші акафісти, що виникли у візантійській літургійній традиції спочатку містилися в рукописних грецьких богослужбових книгах, таких як: кондакаріях, мінеях, тріодях, часословах, богородичниках, акафістниках, требниках, богослужбових збірниках, молитвословах, а потім перейшли у друковані аналогічні грецькі видання.

В Київську літургійну практику акафісти увійшли завдяки перекладам їх із грецької мови і спочатку містилися в слов’янських рукописних богослужбових книгах, а потім перейшли і у друковані богослужбові книги, такі як: Посна Тріюдь, Псалтир, Часослов, Акафістник, Молитовник та ін. [51].

Особливий період розвитку у творчості нових слов’янських акафістів в українських Церквах Київської традиції почався в кінці XVIII ст. та триває до сьогодні. Нові акафісти в сьогоденні укладаються святим особливо почитаним, та новопроголошеним, як у православних Церквах так і в Греко-католицькій церкві в Україні (УГКЦ) [51].

В українських Церквах Володимирового хрещення є складено багато різних акафістів до Бога, Пресвятої Богородиці, а також до святих, як одного так і кількох [2, с. 3–225; 30, с. 169 (п. 527)]. Вони можуть звершуватися безпосередньо у храмах, як окремо, так і в складі молебня перед іконами чи перед мощами святих [51].

Акафістна творчість була і залишається явищем широко поширеним, нові акафісти, як колись так і сьогодні, укладаються як духовенством так і мирянами. Процес входження певного акафісту в богослужбову практику Церков Київської традиції протягом століть залишається тим самим: автор чи зацікавлена особа (наприклад, настоятель монастиря, священник чи мирянин) подають акафіст до церковної влади, а вона вирішує чи даному акафісту давати церковне потвердження на друкування, тобто, дозволяти його для богослужбового вжитку чи ні.

В УГКЦ священнослужителям можна використовувати текст акафісту, якщо він має церковне потвердження. Священнослужителів до цього зобов'язує насамперед Кодекс канонів Східних Церков [33, с.186 (кан. 656)], Інструкція про впорядкування книговидання в УГКЦ [25], а також Інструкція щодо подання і затвердження літургійних текстів, їх перевидань і перекладів [26, с. 66–67] та Партикулярне право УГКЦ [27].

В наш час здебільшого акафісти в Церквах Володимирового хрещення зібрані в книзі, що називається Акафістник [2; 7; 8; 9], хоча деякі із них можемо зустріти у часословах [69, с. 412–441], молитовниках [50, с. 187–224] та ін. книгах [39; 40; 47].

Причина встановлення Акафістової суботи у Східній Церкві (в п'яту суботу Великого посту) та припису на її утрєні звершувати акафіст Пресвятій Богородиці

Церковний устав Східної Церкви передбачає один раз в рік, а саме: в п'яту суботу Великого посту на утрєні служіння акафісту Пресвятій Богородиці [45, с. 106; 52, с. 273]. П'ята субота Великого посту, через те, що на її утрєні є припис служити акафіст Пресвятій Богородиці, який можна назвати символом і вершиною культу Богоматері у Східній Церкві, називається Акафістовою суботою [31, с. 112]. Акафістова субота була і залишається пов'язаною із святом Благовіщення Пресвятої Владичиці нашої Богородиці.

Свято Благовіщення Пресвятої Владичиці нашої Богородиці від свого зародження (IV ст.) [31, с. 380] і до Трулльського собору (у 692 р.) переносилося на неділю. В цей день згадувалося також визволення Константинополя від іновірців у 626 р., а Акафістова субота була немов би передсвяттям до цього свята (Благовіщення Пресвятої Владичиці нашої Богородиці). Коли Трулльський собор дозволив святкувати свято Благовіщення (25 березня) у будь-який день Святої Чотиридесятниці [44, с. 537], то за Акафістовою суботою (а не за днем свята Благовіщення) було закріплено згадувати пам'ять про визволення Константинополя від іновірців у 626 р.

Існує три гіпотези серед науковців, щодо встановлення Акафістової суботи на цей день. Згідно першої [29, с. 35] вона була встановлена на честь Божої Матері, як подяка за охорону столиці Візантії – Константинополя від нападу ворогів в 626 р. за царя Іраклія [46, с. 41], коли на місто Константинополь зі сходу наступали перси, а із заходу – скити чи авари. В час, коли столиця Візантії перебувала у великій

небезпеці патріарх Сергій I (610–639) узяв ризу та ікону Пречистої Діви Марії, звану “Одигитрія”, та процесійно з вірними обходив місто. Йдучи біля храму Пресвятої Богородиці на передмісті Влахерни, він замочив у морі ризу Божої Матері, після чого одразу повсталала буря, яка затопила ворожі кораблі. Місто було врятоване. Народ, що бачив чудо Божої Матері, опісля зібрався до храму на Влахерні й цілу ніч провів у молитві, співаючи похвальну пісню-акафіст на честь Пресвятої Богородиці. Пізніше до цієї пам’яті були додані й інші згадки охорони Богородицею Візантії: від арабів у 672–678 рр. (за іншими відомостями 669–675 рр.) і 716 р. [29, с. 35]. Вказані вище три випадки нападу на Константинополь іновірців і його охорони Богородицею, не співпадають в часі із святкуванням Акафістової суботи, тому у візантійському церковному календарі вони (ці події) святкуються окремо та в інші дні року [29, с. 35–37]. Дана гіпотеза дослідників, як бачимо є хибною.

Згідно другої гіпотези Акафістова субота була встановлена на честь Божої Матері, як подяка за потрійну охорону Константинополя від нападу ворогів [46, с. 41]. Перший раз, як вже згадувалося, це було в 626 р., коли на місто наступали перси та скити (чи авари) [31, с. 112]. Другий раз це було за правління цісаря Костянтина II Погоната (641–668), в другій половині VII ст., коли на Константинополь наступали магометани, а Пречиста Діва Марія його чудесно охоронила [31, с. 113]. Третій раз – за цісаря Льва Ісаврія (716–750), в першій половині VIII ст., коли магометани оточили Константинополь великим числом кораблів, а Пречиста Діва Марія чудесно його захистила від них [31, с. 113]. Вище вказані випадки нападу на Константинополь і його охорони Богородицею також не співпадають із святкуванням Акафістової суботи. Проте деякі науковці продовжують дотримуватися цієї гіпотези, ймовірно тому, що ці три події згадує Мінея постова в Акафістову суботу [53, арк. 729–735; 54, арк. 350–354 зв.; 58, арк. 400–401; 61, арк. 374 зв.–383 зв.].

Згідно третьої гіпотези Акафістова субота була встановлена на згадку події охорони Константинополя від нападу русичів у 860 р. [16, с. 357]. Коли військо русичів на чолі з князем Аскольдом взяли в облогу центр православ’я – Константинополь і намагалися захопити місто, то мешканці столиці Візантії у гарячій молитві звернулися з благанням про порятунок до Пресвятої Богородиці, і Пресвята Богородиця з’явилася перед ними, та вкрила їх своєю пречистою хусткою-покровою (омофором). Після чого вороги (русичі) вже не могли бачити їх і відступили. Вражений руський князь Аскольд та його дружинники прийняли Св. Таїнство хрещення та стали християнами. Князь Аскольд при хрещенні отримав ім’я Микола, після цього походу для русичів в Києві була створена церковна митрополія. Подія нападу на Константинополь русичів і його охорони Богородицею також не співпадає із святкуванням Акафістової суботи, оскільки пам’ять про охорону Богородицею Константинополя від русичів в церковному константинопольському календарі святкується 25 червня [29, с. 37]. Дана гіпотеза, як бачимо також хибна.

Акафістова субота при зародженні, як бачимо, не мала стосунку до якоїсь історичної події. Як вже згадувалося, після Трулльського собору за Акафістовою суботою було закріплено згадувати пам’ять про визволення Константинополя від іновірців у 626 р. В пізнішому часі до Акафістової суботи додавалися й інші згадки

пам'яті охорони Богородицею Константинополя від іновірців. Акафістова субота не має також відношення до Чотиридесятниці посту. Вона випадає в тому часі на підставі церковної традиції [31, с. 112] і базується на заступництві Божої Матері за людей.

Зародження та авторство акафісту Пресвятій Богородиці

Питання зародження і авторства акафісту Пресвятій Богородиці є досить складне і до цього часу не є вирішено однозначно [1, с. 322–327; 68, с. 185–189]. Це пов'язано з тим, що в рукописній традиції акафіст передавався анонімно. Питання авторства даного акафісту до сьогодні залишається відкритим [7, с. 48]. За останні більше як сотню років вчені подали багато гіпотез відносно авторства даного акафісту. Авторство акафісту приписували Аполлінарію Лаодікійському (жив у IV ст.), преподобному Роману Сладкопівцевському (жив у VI ст.), патріарху Константинопольському Сергію I (жив у VII ст.), диякону храму Св. Софії із Царгороду Георгію Пісиду (жив у VII ст.), який описав війну Візантії з аварами, коли Пречиста Діва Марія чудесно захистила столицю від ворогів, патріарху Константинопольському Герману I (жив в VIII ст.), монахині Кассії (жила в IX ст.), патріарху Фотію (жив у IX ст.) та ін. [29, с. 37–38; 67, с. 371–381]. Серед дослідників існувала навіть гіпотеза про сирійське походження гімну [67, с. 371–381]. В наш час більшість дослідників вважають автором акафісту Пресвятій Богородиці преподобного Романа Сладкопівця [21, с. 115; 34, с. 3; 46, 157], а також є прихильники думки, що його зародження відбулося у візантійській літургійній традиції в період між правлінням імператора Візантії Юстиніана I (527–565) та імператора Іраклія (610–641), тобто між VI – початком VII ст. [7, с. 48]. Ті дослідники, які вважають автором акафісту преподобного Романа Сладкопівця підкреслюють, що акафіст за композиційною та метричною структурою є кондаком, а ікоси (херетизми) були дописані пізніше, в 20-ті рр. VII ст. патріархом Сергієм [67, с. 371–381].

Акафіст Пресвятій Богородиці був перекладений зі старогрецької мови на латинську між кінцем VIII [46, с. 41] і серединою IX ст. [67, с. 371–381]. Пізніше акафіст переклали такими мовами: арабська, слов'янська, болгарська, румунська, турецька, англійська, німецька, французька, російська, новогрецька та ін. [51].

По моделі найстаршого (першого) акафісту до Пресвятої Богородиці, розвинулось не тільки багато інших акафістів до Пресвятої Богородиці, але й багато різних акафістів до Бога та до святих [2, с. 3–225]. Особливу роль в написанні нових акафістів Господніх, Богородичних, та до святих відіграли такі церковні діячі: Константинопольський патріарх Ісидор I Бухирас (134–1349) і Константинопольський патріарх Філотей Коккін (1353–1354, 1364–1376), котрі жили в XIV ст. [34, с. 5].

Історія запровадження та формування акафісту Пресвятій Богородиці у Церквах Володимирового хрещення в X – початку XXI ст.

В історії розвитку акафісту Пресвятій Богородиці в Київській літургійній традиції, можна спостерегти такі 3 етапи:

1) поява першого перекладу акафісту на слов'янську мову в X ст. у Посній Тріоді [34, с. 6];

2) поява нової редакції перекладу акафісту здійсненої на Афоні в першій половині XIV ст. (правдоподібно болгарським книжником старцем Іоанном) і введена в практику Тирновським патріархом – св. Євфимієм [34, с. 6];

3) домогилянська [59, арк. 655–690] та доніконовська редакція [42; 62, арк. 482–490 зв.], що використовувалась у практиках київських та московських;

4) поява т. зв. могилянської редакції друкованого акафісту в Посній Тріоді в 1640 р. [53, арк. 729–735], що дістала поширення в православних київських [60, арк. 333 зв.–341], а пізніше в унійних виданнях [55, арк. 358 зв.–387 зв.; 56, арк. 343 зв.–357 зв.; 57, арк. 589–602 зв.; 58, арк. 393–400], та ніконовської редакції друкованого акафісту у Посній Тріоді в 1656 р. [63, арк. 440 зв.–456 зв.], що дістала поширення в московських [34, с. 6; 64, арк. 399–414], а пізніше синодальних виданнях [62, арк. 324–329 зв.].

При чотирьох перелічених перекладах акафісту Пресвятій Богородиці на слов'янську мову припадали деякі риторичні та метричні особливості грецького оригіналу, однак акафіст зберіг всю повноту догматичного змісту [51], що є дуже важливим для Церкви, яка через богослужіння висловлює віру Христову своїм вірянам.

Важливо є зауважити, що в час ісихазму в Київській церкві акафісти навіть були увійшли в монаше правило, про що свідчать слов'янські рукописи XIV–XVI ст. та стародруковані книги. Якщо в кінці XIV – першій половині XV ст. в рукописах здебільшого зустрічалися по два, три чи чотири акафісти, то із другої половини XV ст. з'являються збірники, в яких акафісти творять навіть тижневий (седмичний) цикл [34, с. 8].

Оригінальні слов'янські акафісти до XVI ст. є невідомі. В XVII ст. було написано дуже мало слов'янських акафістів. Так, в 1698 р. в Києво-Печерському видавництві був опублікований акафіст до Великомучениці Варвари, мощі якої знаходилися в Києві ще з домонгольських часів [51].

Для п'ятої суботи Великого посту – “Акафістової” – текст акафісту до Пресвятої Богородиці протягом XVII–XX ст. [53, арк. 726–763; 54, арк. 348–359 зв.; 58, арк. 393–400; 61, арк. 373–386; 65, арк. 324–329 зв.] Церквами Київської традиції друкувався в Посній Тріоді церковнослов'янською мовою. Текст даного акафісту друкувався також протягом століть в окремій богослужбовій книзі (Акафістник) та для вірних у молитовниках. У XX ст. в УГКЦ текст даного акафісту з'явився у молитовниках українською мовою [43, с. 565–578; 50, с. 207–224], а також друкувався гражданкою в УПЦ МП у богослужбовій книзі Акафістник [7, с. 4–47]. В 2002 р. в УПЦ КП у Посній Тріоді з'явився текст цього акафісту українською мовою [66, с. 361–374].

Сучасний текст акафісту Пресвятій Богородиці, що міститься (в подібних редакціях) в українських Церквах Київської традиції представляє науку Східної Церкви щодо культу Божої Матері та закликає вірних до її почитання. Текст акафісту Пресвятій Богородиці поєднує в собі поезію, проповідь і догматику. Акафістний піснеспів до Богородиці має сильний христологічний характер, оскільки почитання Богородиці звершується не саме в собі, а з огляду на її роль у вочлненні Христовому. В даному акафісті Церкви Київської традиції оспівують догми віри прийняті Церквою в I тисячолітті відносно Пречистої Діви Марії. Насамперед акафістом Пресвятій Богородиці Церкви Київської традиції прославляють богоматеринство Пречистої Діви Марії такими словами:

II. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОСТІ

УПЦ МП [65, арк. 324–324 зв.].	ПЦУ (УПЦ КП) [66, с. 361–362].	УГКЦ [58, арк. 393].
ра́ддйса, їа́кв є́їи црѣво сѣдѣлице: ра́ддйса, їа́кв но́сиши носа́щяго всѣ́ (Ікос 1); ра́ддйса, сади́теле́ жи́зни на́шея ро́ждша́я (Ікос 3).	ра́ддйса, Престо́ле Царський; ра́ддйса, во Ти носи́ш Того, Хто все носи́ть (Ікос 1); ра́ддйса, во Ти наро́ждѣш Сади́вника нашо́го життѣя (Ікос 3).	ра́ддйса, їа́кв є́їи Црѣво Сѣдѣлице: ра́ддйса, їа́кв но́сиши Носа́щяго всѣ́ (Ікос 1); ра́ддйса, Сади́теле́ жи́зни на́шея ро́ждша́я (Ікос 3).

В акафісті Церкви Київської традиції також величають непорочність і вічне дівичтво Пречистої Діви Марії такими словами:

УПЦ МП [65, арк. 326 зв.].	ПЦУ (УПЦ КП) [66, с. 366–367].	УГКЦ [58, арк. 396].
ра́ддйса, цвѣ́те непа́чкїя́: ра́ддйса, вѣ́нче́ возде́ржа́нїя (Ікос 7); ра́ддйса, дѣ́ство ѿ рѣ́тво соче́та́вша́я (Ікос 8).	ра́ддйса, квѣ́тко непа́їнності́; ра́ддйса, вѣ́нче́ стрима́ннїя (Ікос 7); ра́ддйса, во Ти дїво́цтво ѿ рї́здва з'є́днала́ (Ікос 8).	ра́ддйса, цвѣ́те непа́чкїя́: ра́ддйса, вѣ́нче́ возде́ржа́нїя (Ікос 7); ра́ддйса, дѣ́ство ѿ Рѣ́твo соче́та́вша́я (Ікос 8).

В акафісті Церкви Київської традиції підкреслюють постійну віру Церкви в покров і заступництво Матері Божої в небі за людей такими словами:

УПЦ МП [65, арк. 324. – арк. 329 зв.].	ПЦУ (УПЦ КП) [66, с. 361–374].	УГКЦ [58, арк. 393–400].
ра́ддйса, мо́сте́ провади́й свѣ́ицѣ́ ѿ́ земли́ на нѣ́о (Ікос 2); ра́ддйса, все́го́ мі́ра о́чищенїе́ (Ікос 3); ра́ддйса, покро́ве мі́рѣ́, ши́рші́я о́блака. (Ікос 6); ра́ддйса, сѣ́дїи пѣ́внагѣ́ оу́моленїе́ (Ікос 7); ра́ддйса, є́ю́же́ возде́вїжѣ́тсѣ́ повѣ́ды; ра́ддйса, дѣ́ши́ моє́я спѣ́сенїе́ (Ікос 12).	Ра́ддйса, мо́сте́, що́ провади́ть вї́д землі́ до не́ва (Ікос 2); ра́ддйса, все́го́ свѣ́тѣ́ очи́щеннїя (Ікос 3); ра́ддйса, покро́ве свѣ́тѣ́, ши́рші́я вї́д хма́ри (Ікос 6); ра́ддйса, Сѣ́дїї́ Паве́днаго́ зблаганнїя (Ікос 7); ра́ддйса, во́ через Те́бе́ до́сага́ютьсѣ́́ пере́моги; ра́ддйса, дѣ́ші́ моє́ї́ спа́сїннїя (Ікос 12).	ра́ддйса, мо́сте́ провади́й свѣ́ицѣ́ ѿ́ земли́ на нѣ́о (Ікос 2); ра́ддйса, все́го́ мі́ра о́чищенїе́ (Ікос 3); ра́ддйса, Покро́ве мі́рѣ́, ши́рші́я о́блака (Ікос 6); ра́ддйса, Сѣ́дїи́ Паве́днагѣ́ оу́моленїе́ (Ікос 7); ра́ддйса, є́ю́же́́ возде́вїжѣ́тсѣ́́ повѣ́ды; ра́ддйса, дѣ́ши́ моє́я спѣ́сенїе́ (Ікос 12).

Хоча у виданнях українських Церков Київської традиції в посних тріодях у Акафістову суботу в акафісті немає молитви (чи молитов), проте для цього акафісту в даних Церквах приписується також молитва до Пресвятої Богородиці (одна чи дві). Для наочності, щодо кількості молитов у даному акафісті в українських Церквах Київської традиції, та розгляду їхньої мовної редакції, наводино їхні тексти:

УЩ МП [10; 34, с. 46–48]	ЩЦУ (УЩ КП) [6]	УГКЦ [50, с. 223–224]
<p>Молитва</p> <p>О, Пресвятая Госпоже Владычице Богородице, вышши еси всех Ангел и Архангел, и вся твари честнейши, помощнице еси обидимых, ненадеющихся надеяние, убогих заступнице, печальных утешение, алчущих кормительнице, нагих одеяние, больных исцеление, грешных спасение, христиан всех помощие и заступление. О, Всемилостивая Госпоже, Дево Богородице Владычице, милостию Твоею спаси и помилуй святейшия патриархи православныя, преосвященныя митрополиты, архиепископы и епископы и весь священнический и иноческий чин, и вся православныя христианы ризою Твоею честною защити; и умоли, Госпоже, из Тебе без семени воплотившагося Христа Бога нашего, да препояшет нас силою Своею свыше, на невидимыя и видимыя враги наша. О, Всемилостивая Госпоже Владычице Богородице! Воздвигни нас из глубины греховныя и избави нас от глады, губительства, от труса и потопа, от огня и меча, от нахождения иноплемennых и междоусобных брани, и от напрасныя смерти, и от нападения вражия, и от тлетворных ветр, и от смертоносных язвы, и от всякаго зла. Подажь, Госпоже, мир и здравие рабом Твоим, всем православным христианом, и просвети им</p>		<p>Пресвятої Богородиці</p> <p>Прийми, о, всеблагодіюча, пречиста Госпоже, Владичице Богородителько, ці чесні дари, що Тобі єдиній належаться, від нас, недостойних рабів твоїх. Ти з усіх родів вибрана, Ти показалася вищою від усього небесного і земного творіння, тому що через Тебе Господь сил був з нами, і через Тебе ми Сина Божого пізнали, і сподобилися святого тіла його і пречистої крові його. Тому блаженна єси в родах родів, богоблаженна, бувши від херувимів світліша і серафимів чесніша.</p> <p>І нині, всепіта, Пресвятая Богородице, не переставай молитися за нас, недостойних рабів твоїх, щоб ми избавилися від усяких хитрощів лукавого і від усякого підступу, і щоб збереглися ми непошкодженими від усякого диявольського отруйного нападу. Але молитвами Твоїми аж до кінця збережи нас неосудженими, щоб ми, спасені твоїм заступництвом і поміччю, возсилали славу, хвалу, подяку й поклін за все у Тройці єдиному Богові і Сотворителеві всього, нині і повсякчас, і на віки віків. Амінь.</p>

ум, и очи сердечнии, еже ко спасению; и сподобии, грешнии рабы Твоя, Царствия Сына Твоего, Христа Бога нашего; яко держава Его благословена и препрославлена, со Безначальным Его Отцем, и с Пресвятым, и Благим, и Животворящим Его Духом, ныне и присно, и во веки веков. Аминь.

Молитва вторая

О, Пресвятая Дево Мати Господа, Царице Небес и земли! Вонми многоболезненному воздыханию душ наших, призри с высоты святых Твоих на нас, с верою и любовию поклоняющихся пречистому образу Твоему. Се бо грехми погружаеми и скорбми обуреваемы, взирающе на Твой образ, яко живей Ти сущей с нами, приносим смиренныя моления наша. Не имамы бо ни инья помощи, ни иного предстательства, ни утешения, токмо Тебе, о, Мати всех скорбящих и обремененных. Помози нам немощным, утоли скорбь нашу, настави на путь правый нас, заблуждающих, уврачуй и спаси безнадежных, даруй нам прочее время живота нашего в мире и тишине проводить, подаждь христианскую кончину, и на страшнем суде Сына Твоего явися нам милосердая Заступница, да всегда поем, величаем и славим Тя, яко благую Заступницу рода христианскаго, со всеми угодившими Богу. Аминь.

Молитва

Прийми, о могутна на все добре, Пречиста Владичице Богородице, у дар від нас, негідних слуг Твоих, цю величальну пісню, що Тобі єдиній належить, бо Тебе вибрано з усього людського роду, Ти вища понад усі створіння небесні й земні. Бо через Тебе був з нами Господь сил, через Тебе пізнали ми Сина Божого й удостоїлися Святого Тіла і Пречистої Крови Його. Тому блаженна Ти з роду в рід, Ти світліша від херувимів і чесніша від серафимів. І нині, Всехвальна і Пресвята Богородице, не переставай молитися за нас, недостойних слуг Твоих, щоб ми встереглися від усякої омани лукавого та від усякого лиха, щоб вийшли цілими з-посеред убивчих диявольських спокус. До кінця життя нашого молитвами Твоїми зберігай нас перед вічним засудом, щоб ми, спасенні Твоїм заступництвом і поміччю, віддавали за все славу, хвалу, подяку і честь у Святій Тройці Єдиному Богові і Творцеві всього сотворіння, нині, і повсякчас, і на віки вічні. Аминь.

Текст акафісту до Пресвятої Богородиці разом із молитвою (чи молитвами) в українських Церквах Київської традиції представляє привілеї, ласки і роль Божої Матері в спасінні людства [50, с. 207–224; 58, арк. 393–400; 65, арк. 324–329 зв.; 66, с. 361–374], які збуджують в серці християн віру в опіку та заступництво Божої Матері за них перед Богом.

Акафістні ікони Пресвятої Богородиці

Перша Акафістна ікона Пресвятої Богородиці (чудотворна) відома також як “Привітання Богородиці”, “Похвала Пресвятої Богородиці” та “Мироточива” [23]. Вона зберігається в монастирі Св. Діонісія на Св. горі Афон в Греції [23]. Цю ікону тримав у своїх руках патріарх Константинопольський Сергій I під час обходу стін Константинополя, оточеного персами і скитами (чи аварами) в 626 р. Перед даною іконою вперше був відспіваний акафіст до Пресвятої Богородиці. В Східній Церкві існує декілька різновидів ікон з найменуванням “Акафістна Божа Матір” [28]. Відомою є Акафістна Зографська ікона з XIII ст. [12], перед якою на горі Афон монах-старець кілька разів на день промовляв акафіст Пресвятої Богородиці. Під час молитви акафісту йому було дане об’явлення від ікони Божої Матері, аби він повідомив ігумена монастиря, що на обитель чекає набіг ворогів латинян і щоб монахи тікали в гори аби врятуватися [12]. Попри пересторогу згаданий монах разом із 25 ченцями не покинули обитель, а зачинившись в монастирській башні згоріли живо, небажаючи прийняти унію із Заходом. Ікону, яка була із ними під час пожежі знайшли вцілілою серед попелу згарища [11]. В літургійному році у Православній церкві згаданий іконі присвячене святкування 23 жовтня (10 жовтня за юліанським календарем) [12]. Відомою є також Акафістна Хіландерська чудотворна ікона XIX ст. [14], яка після пожежі іконостасу в 1837 р. була врятована і залишилася неушкодженою. Перед нею був прочитаний акафіст до Пресвятої Богородиці і вона також отримала назву Акафістної [24]. Цій іконі встановлено святкування в Православній церкві на 25 січня (12 січня за юліанським календарем) [14]. До сьогодні в Грецькій православній церкві існує чимало ікон з іменуванням “акафістна” [13].

Для акафістного типу богородичних ікон є характерним представлення того чи іншого епітету Богородиці, яким Її величають в акафісті. Основне значення богородичного типу акафістних ікон – прослава Пресвятої Богородиці. Більша частина акафістних богородичних ікон – поєднання ікони Богородиці з доповнюючими елементами: “Неопалима купина”, “Гора Нерокосічна”, “Життєносне” або “Животворне джерело”, “О Тебi радується всяка твар”.

У візантійській літургійній традиції в ході століть навіть був вплив акафісту Пресвятої Богородиці на церковну іконографію. Акафіст Пресвятої Богородиці навіть зумів створити жанр іконографічного вираження, окремих іконографічних сюжетів. В честь Пресвятої Богородиці впродовж століть повстало не тільки багато акафістів, а також багато акафістних ікон, серед них і ікони з клеймами. Також відбувалося виокремлення клейм із акафістних ікон з клеймами та їхнє подальше окреме поширення у візантійській практиці.

Вже із XIV–XV ст. бачимо появу і поширення акафістних ікон богородичних в Київській церкві. До числа поширених ікон акафістних в українських Церквах

II. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОСТІ

Київської традиції належить до сьогодні ікона акафістна Пресвятій Богородиці без клейм чи із клеймами для п'ятої суботи Великого посту – акафістової.

Текст акафісту Пресвятій Богородиці для п'ятої суботи Великого посту дуже гарно представляється іконографічно на іконі із клеймами в українських Церквах Київської традиції. Центральне зображення на іконі посідає лик Божої Матері, а по боках подані 24 клейми на яких зображені події, що відповідають тексту кондаків та ікосів акафісту. Таким чином вірні не тільки чують текст акафісту, але й бачать на іконі події, що оспівуються в ньому.

Від XVII ст. до сьогодні триває розвитком акафістної іконографії в українських Церквах Київської традиції. В православних Церквах Володимирового хрещення навіть існує традиція святкування акафістних ікон в літургійному році [28].

Церковний устав Східної Церкви передбачає один раз в році, а саме в п'яту суботу Великого посту на утрени служіння акафісту Божій Матері [45, с. 106; 52, с. 273]. П'ята субота Великого посту, через припис служити на утрени акафіст Пресвятої Богородиці, який можна назвати символом і вершиною культу Богоматері у Східній Церкві, називається Акафістовою суботою [31, с. 112].

Акафістова субота не має якогось відношення до Чотиридесятниці посту. Вона не пов'язана із якоюсь конкретно історичною датою, а випадає в тому часі на підставі церковної традиції [31, с. 112]. Акафістова субота була встановлена в Східній Церкві, на мій погляд, на честь Божої Матері, як подяка за неодноразову видиму і невидиму охорону столиці Візантії – Константинополя та її вірних від нападу ворогів-іновірців в перших віках християнства [46, с. 48].

Перший акафіст, що зародився у Церкві спочатку не мав назви, проте пізніше його почали іменувати акафістом Пресвятій Богородиці. Традиційно прийнято уважати його виникнення у візантійській літургійній традиції між початком VI і початком VII ст. [7, с. 48]. Хоча існує також гіпотеза про його сирійське походження [67, с. 371–381]. Загально прийнято уважати автором даного акафісту преподобного Романа Сладкопівця [34, с. 3; 46, с. 157], хоча існує багато гіпотез, щодо інших можливих авторів даного акафісту, таких як: Аполлінарія Лаодікійського (жив в IV ст.), патріарха Константинопольського Сергій I (жив в VII ст.), диякона храму святої Софії Царгороду Георгія Псісида (жив в VII ст.), патріарха Константинопольського Германа I (жив в VIII ст.), монахині Кассії (жила в IX ст.), патріарха Фотія (що жив в IX ст.), а також і інших [67, с. 371–381].

Перший акафіст Пресвятій Богородиці на слов'янській мові з'явився в Київській церкві із грецького перекладу в X ст. І хоча текст акафісту Пресвятій Богородиці через переклад втратив деякі риторичні та метричні особливості грецького оригіналу, однак він зберіг всю повноту догматичного змісту [51]. За зразком першого і найстарішого акафісту до Пресвятої Богородиці, розвинулось не тільки багато інших акафістів до Пресвятої Богородиці, а й багато різних акафістів до Бога, та до святих [2, с. 3–225].

В тексті акафісту Пресвятій Богородиці представлено культ Божої Матері під такими трьома прикметами (аспектами): богоматеринство [58, арк. 393; 65, арк. 324–324 зв.; 66, с. 361–362], чистота (непорочність) і вічне дівицтво [58, арк. 396; 65,

арк. 26 зв.; 66, с. 366–367] та покров (заступництво) [58, арк. 393–394, 396, 400; 65, арк. 324–325 зв., 326 зв., 329 зв.; 66, с. 361–362, 364, 367, 374].

У Східній Церкві окрім акафісту Пресвятій Богородиці, який приписує звершувати церковний устав на розсуд настоятеля однієї чи іншої парафії, чи на прохання вірних можуть звершуватися протягом року й інші акафісти: до Бога, до Пресвятої Богородиці, до святих (одного чи кількох) [2, с. 3–225].

Під час Великого посту за Східною церковною традицією акафісти не читаються ні в церкві, ні вдома [19], виняток становлять неділі, п’ята субота Великого посту, що називається “Акафістова субота” [58, арк. 393–400; 65, арк. 324–329 зв.; 66, с. 361–374] та свято Благовіщення Пресвятої Владичиці нашої Богородиці і Приснодіви Марії. На саме свято Благовіщення в українських православних Церквах Київської традиції (УПЦ МП [15], ПЦУ (УПЦ КП) [3] та УГКЦ [4]) існує навіть спеціальний акафіст для цього дня – “Акафіст Благовіщенню Пресвятій Богородиці” та навіть ікона із клеймами.

Залишається пам’ятати, що жоден акафіст (як до Бога, так і до Пресвятої Богородиці чи святих) не зважаючи на свій молитовний жанр не можна вважати важливішим за богослужіння денного циклу та Божественну Св. Літургію Івана Золотоустого, Василя Великого чи Напередосвячених дарів.

Акафіст Пресвятій Богородиці для п’ятої суботи Великого посту дуже гарно представляється іконографічно на іконі із клеймами. Він візуально представляє події акафісту вірним, тому використання такої акафісної ікони з клеймами потрібно до-раджувати використовувати ієрархам Церков Володимирового хрещення в п’яту суботу Великого посту.

Беручи до уваги, що в УГКЦ Посна Тріодь була видана ще в 1906 р. за благословенням митрополита А. Шептицького [58], а також, що в молитвослові УГКЦ сьогодні не подано тексту акафісту для п’ятої суботи Великого посту – акафісної [41, с. 507], та що постанови Патріаршого синоду єпископів УГКЦ, що відбувся у Львові (Брюховичах), 2–9 вересня 2008 р. визначили серед пріоритетів діяльності Патріаршої літургійної комісії опрацювання деяких богослужбових книг, серед яких Великопільна та Квітна Тріоді [49]. Залишається сподіватися, що вони скоро з’являться в УГКЦ і тоді священники зможуть служити акафіст для п’ятої суботи Великого посту із Посної Тріоді офіційно потвердженої Церквою, а не із приватної [18, с. 74] чи молитовника – “Прийдіте поклонімся” [50, с. 207–224], як можна спостерігати сьогодні.

1. Аверинцев С. Литература. *Культура Византии. IV – первая половина VII в.* Москва. 1984. С. 322–327.

2. Акафістик. Львів: Видавничий відділ “Свічадо”, 1998. 228 с.

3. Акафіст Благовіщенню Пресвятої Богородиці. URL: <http://parafia.org.ua/biblioteka/molytvu/akafistnyk-tom-i/akafist-blahovischennyu-presvyatoji-bohorodytsi/>.

4. Акафіст Благовіщенню Пресвятої Богородиці. URL: <http://kyrios.org.ua/spirituality/akafisti/718-akafist-blahovischennju.html>.

5. Акафіст до Пресвятої Богородиці. Parma, Onio, 1994. 19 с.

6. Акафіст до Пресвятої Богородиці. URL: <https://parafia.org.ua/biblioteka/knygy-broshury/yak-gotuvatysya-do-prychastyu/akafist-do-presvyatoyi-bogorodyci/>.

II. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОСТІ

7. Акафистник: издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря. 1994. Т. I. 256 с.
8. Акафистник: издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря. 1994. Т. II. 359 с.
9. Акафістник. Київ: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2011. Т. I. 352 с.
10. Акафист Пресвятой Богородице (Великий акафист, читаемый в субботу Акафиста). URL: <http://akafistnik.ru/akafisty-ko-presvyatoj-bogoroditse/akafist-presvyatoj-bogoroditse-velikij-akafist-chitaemyj-v-subbotu-akafista/>.
11. Акафистная Зографская икона Божией Матери. URL: <http://www.pravenc.ru/text/63816.html>.
12. Акафистная Зографская (Предвозвестительница). URL: http://blagoslovenie.su/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=48&Itemid=223.
13. Акафистная икона Божией Матери. URL: http://www.vidania.ru/icony/icon_akafistnaya.html.
14. Акафистная – Хилендарская икона Божией Матери. URL: http://blagoslovenie.su/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=48&Itemid=223.
15. Я́кафість Бѣго́родици пресѣ́бныи ѿцы. URL: <http://akafistnik.ru/god/akafist-blagovescheniyu-presvyatoj-bogoroditsy/>.
16. Акафість Божіей Матери. *Византийский временник*. 1903. Вып. X. С. 357.
17. Великий канон Андрея Критского с пояснениями. Служба у перший і п'ятий тиждень великого посту / пер. з церковнослов. Л. Петрович. Львів, 2004. 269 с.
18. Великопісна тріодь на будні (для приватного вжитку). Рим – Львів, 1994. 95 с.
19. Відповіді Блаженнішого Митрополита Володимира на запитання читачів сайту стосовно Великого посту. Чи читаються акафісти, у т.ч. вдома, під час Великого посту? URL: <http://orthodox.org.ua/news/vidpovidi-blazhennishogo-mitropolita-volodimira-na-zapitannya-chitachiv-saitu-stosovno-velikogo>.
20. Дебольский Г. Дни богослужения православной церкви: в 2 т. Москва, 1996. Т. 2. 334 с.
21. Іванків Є. Український християнський схід. Чикаго, 1992. 245 с.
22. Икона Пресвятой Богородицы “Акафистная Зографская (Предвозвестительница)”. URL: <http://pravicon.com/icon-6>.
23. Иконы Афона: Акафистная. URL: <http://agionoros.ru/docs/704.html>.
24. Иконы Афона: Монастырь Хилендар, три чудотворных образа Пресвятой Богородицы (12.01 / 25.01). URL: <http://agionoros.ru/docs/457.html>.
25. Інструкція про впорядкування книговидання в УГКЦ (2012). URL: <https://dl.dropbox.com/u/69697715/2012-instrukcija-bookprint-BV.pdf>.
26. Інструкція щодо подання і затвердження літургійних текстів, їх перевидань і перекладів. *Матеріали Синоду єпископів УГКЦ. Київ, 11–18 серпня 2013 року. Спецвипуск Благовісника Верховного Архiepiscopства Києво-Галицького УГКЦ, 2013 року*. Львів, 2013. С. 66–67.
27. Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви. URL: http://ugcc.ua/official/official-documents/kanony/kanoni_partikulyarnogo_prava_ugkts_82426.html.
28. Капітула М. 25 січня ікон Божої Матері, званих “Акафістна” та “Молокоживителька”. URL: <http://rivne-cerkva.rv.ua/library/statti/1217-ikonu.html>.
29. Карабинов И. Постная Троица. Исторический обзор ея плана, состава, редакций и славянских переводов. С.-Петербург, 1910. 306 с.
30. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви “Христос – наша Пасха”. Львів, 2011. 333 с. (1001 п.).

31. Катрій Ю. Пізнай свій обряд. Нью Йорк-Рим, 1982. 493 с.
32. Керн К. Литургика: Гимнография и зортология. Париж, 1964. 157 с.
33. Кодекс канонів Східних Церков. Львів, 1995. 471 с.
34. Козлов М. Акафист как жанр церковных песнопений. *Акафистник*: издание Свято-Успенского Псково-Печерского монастыря, 1994. Т. I. С. 4.
35. Козлов М. Из истории акафиста. Ч. 1. Византийские и русские досинодальные акафисты. *Журнал Московской Патриархии*. 1992. Вып. 3. С. 43–49.
36. Козлов М. Из истории акафиста. Ч. 2. Русский акафист в синодальный период истории Церкви. *Журнал Московской Патриархии*. 1992. Вып. 4. С. 37–43.
37. Ловягин Е. Богослужбные каноны на греческом, славянском и русском языках. Санкт-Петербург: Синод. тип., 1875. 250 с.
38. Людоговский Ф. О причинах популярности акафистов. URL: <https://azbyka.ru/origichinah-populyarnosti-akafistov>.
39. Молебні та акафісти найчастіше вживані. Жовква, 1938. 86 с.
40. Молебні та акафісти найчастіше вживані. Львів, 1990. 96 с.
41. Молитвослов. Часослов – Октоїх – Тріодь – Мінея. Рим: Вид-во ОО. Василіан, 1990. 1373 с.
42. Момина А. Вопросы классификации славянской Триоди. URL: <http://odrl.pushkinskijdom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=3GjHPUNEp1I%3D&tabid=2283>.
43. Назарко І. Молитовник християнської родини. Мондер, Альберта, Канада 1949. 640 с.
44. Никодим, єпископ Далматинско-Истрийский. Правила Православной Церкви с толкованиями. Троице-Сергиева Лавра, 1996. Т. I. 649 с.
45. Никольский К. Пособіє кь изученію устава богослуженія Православной Церкви. С.-Петербургъ, 1907. 878 с.
46. Ортинський І. Під твою милість прибігаємо. Роздуми про історію та суть Марійської поборності. Рим – Фрайбург – Івано-Франківськ, 1995. 189 с.
47. Параклис, Акафісти, Молебні. Рим, 1982. 132 с.
48. Попов А. В. Православные Русские Акафисты, изданные с благословения Святейшего Синода. История их происхождения и цензуры, особенности содержания и построения. Казань, 1903. 652 с.
49. Постанови Патріаршого Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви, що відбувся у Львові-Брюховичах, від 2 до 9 вересня 2008 року Божого. URL: <http://ugcc.org.ua/252.0.html>.
50. Прийдіте поклонімся. Молитовник. Львів, 2005. 988 с.
51. Сабат П. Акафіст до Бога, Пречистої Диви Марії та святих: історія походження, розвиток богослужіння. URL: <http://www.rl.lviv.ua/podcasts/akafist-do-boha-prechystoji-divy-mariji-ta-svyatyh-istoriya-pohodzhennya-rozvytok-bohosluzhinnya/>.
52. Типікъ. Львовъ, 1899. 592 с.
53. Трійдїонъ снестъ трїпѣснецъ. Києво - Печерська Лавра, 1640. 884 с.
54. Трійдїонъ снестъ трїпѣснецъ. Києвъ, 1715. 434 арк.
55. Трійдїонъ. Снестъ: Трійѣснецъ. Львовъ, 1717. 436 арк.
56. Трійдїонъ. Снестъ: Трійѣснецъ. Львовъ, 1753. 436 арк.
57. Трійдїонъ. Снестъ: Трійѣснецъ. Почаєвъ, 1744. 546 с.
58. Трійдѣ Постнал или трїпѣснецъ еллински трїдїонъ. Львовъ, 1906. 628 с.
59. Трійдѣ Постнал. Києвъ, 1627. 802 с.
60. Трійдѣ Постнал. Києвъ, 1727. 434 арк.
61. Трійдѣ Постнал. Львовъ, 1664. 453 арк.

62. Трійця Постна. Москва, 1650. 704 арк.
63. Трійця Постна. Москва, 1656. 738 арк.
64. Трійця Постна. Москва, 1693. 722 арк.
65. Трійця постна. Москва, 1992. 536 с.
66. Трійця Постова. Київ, 2002. 695 с.
67. Турилов А. А., Казачков Ю. А., Никифорова А. Ю. и др. Акафист. *Православная энциклопедия*. Москва: Церковно-научный центр “Православная энциклопедия”, 2000. Т. I. С. 371–381.
68. Филарет, архиепископ Черниговский [Гумилевский]. Исторический обзор песнопевцев и песнопения греческой церкви / [соч.] Филарета (Гумилевского), архиепископа Черниговского. Санкт-Петербург: И. Л. Тузов, 1902. 398 с.
69. Часослов. Рим, 1950. 1259 с.
70. Чуркин А. А. Русский акафист середины XIX – начала XX века, как жанр массовой литературы. URL: <https://azbyka.ru/russkij-akafist-serediny-xix-nachala-xx-veka>.

References

1. Averintsev, S. (1984). Literatura [Literature], *Kul'tura Vizantii. IV – pervaya polovina VII v.*, Moskva, 322–327 (in Rus.).
2. (1998). Akafisnyk [Akathist], L'viv: Vydavnychyy viddil “Svichado”, 228 (in Ukr.).
3. Akafist Blahovishchennyu Presvyatoyi Bohorodytsi [Akathist to the Annunciation to the Blessed Virgin Mary]. Retrieved from <http://parafia.org.ua/biblioteka/molytvy/akafistnyk-tom-i/akafist-blahovishchennyu-presvyatoji-bohorodytsi/> (in Ukr.).
4. Akafist Blahovishchennyu Presvyatoyi Bohorodytsi [Akathist to the Annunciation to the Blessed Virgin Mary]. Retrieved from <http://kyrios.org.ua/spirituality/akafisti/718-akafist-blagovishchennju.html> (in Ukr.).
5. (1994). Akafist do Presvyatoyi Bohorodytsi [Akathist to the Blessed Virgin Mary], Parma, Onio, 19 (in Ukr.).
6. Akafist do Presvyatoyi Bohorodytsi [Akathist to the Blessed Virgin Mary]. Retrieved from <https://parafia.org.ua/biblioteka/knygy-broshury/yak-gotuvatsya-do-prychastya/akafist-do-presvyatoyi-bogorodyci/> (in Ukr.).
7. (1994). Akafistnik [Akathist], Izdaniye Svyato-Uspenskogo Pskovo-Pecherskogo monastirya, (I), 256 (in Rus.).
8. (1994). Akafistnik [Akathist], Izdaniye Svyato-Uspenskogo Pskovo-Pecherskogo monastirya, (II), 359 (in Rus.).
9. (2011). Akafistnyk [Akathist], Kiev: Vydannya Kyivskoyi Patriarkhiyi Ukrayinskoyi Pravoslavnoyi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu, (I), 352 (in Ukr.).
10. Akafist Presvyatoy Bogoroditse (Velikiy akafist, chitayemyy v subbotu Akafista) [Akathist to the Blessed Virgin (Great Akathist, read on Saturday Akathist)]. Retrieved from <http://akafistnik.ru/akafisty-ko-presvyatoj-bogoroditse/akafist-presvyatoj-bogoroditse-velikij-akafist-chitaemyj-v-subbotu-akafista/> (in Rus.).
11. Akafistnaya Zografskaya ikona Bozhiyey Materi [Akathist Zograph Icon of the Mother of God]. Retrieved from <http://www.pravenc.ru/text/63816.html> (in Rus.).
12. Akafistnaya Zografskaya (Predvozvestitel'nitsa) [Akathist Zograph Icon (Harbinger)]. Retrieved from http://blagoslovenie.su/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=48&Itemid=223 (in Rus.).
13. Akafistnaya ikona Bozhiyey Materi [Akathist icon of the Mother of God]. Retrieved from http://www.vidania.ru/icony/icon_akafistnaya.html (in Rus.).

14. Akafistnaya – Khilendarskaya ikona Bozhiyey Materi [Akathist – Hilendar Icon of the Mother of God]. Retrieved from http://blagoslovenie.su/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=48&Itemid=223 (in Rus.).

15. Akafist' Blagovyeshheniyu Presvyatyey Bohorodytsy [Akathist to the Annunciation to the Blessed Virgin]. Retrieved from <http://akafistnik.ru/god/akafist-blagovescheniyu-presvyatoj-bogoroditsy/> (in Rus.).

16. (1903). Akafist' Bozhiyey Matery [Akathist to the Blessed Virgin], *Vyzantyysskyy vremennyk'*, (X), 357 (in Rus.).

17. (2004). Velykyy kanon Andreya Kryts'koho z poyasnennyamy. Sluzhba u pershyy i p'yatyy tyzhen' velykoho postu [The great canon of Andrew of Crete with explanations. Service in the first and fifth weeks of Lent], per. Z tserkovnoslov. L. Petrovych, L'viv, 269 (in Ukr.).

18. (1994). Velykopisna triod' na budni (dlya pryvatnoho vzhytku) [Lenten trio on weekdays (for private use)], Rym – L'viv, 95 (in Ukr.).

19. Vidpovidi Blazhennishoho Mytropolyta Volodymyra na zapytannya chytachiv saytu stosovno Velykoho postu. Chy chytayut'sya akafisty, u t.ch. vdoma, pid chas Velykoho postu? [Answers of His Beatitude Metropolitan Volodymyr to the questions of readers of the site regarding Lent]. Retrieved from <http://orthodox.org.ua/news/vidpovidi-blazhennishogo-mitropolita-volodimira-na-zapitannya-chitachiv-saitu-stosovno-velikogo> (in Ukr.).

20. Debol'skiy, G. (1996). Dni bogosluzheniya pravoslavnoy tserkvi [Days of worship of the Orthodox Church]: v 2 t., Moskva, (2), 334 (in Rus.).

21. Ivankiv YE. (1992). Ukrayins'kyy khrystyans'kyy skhid [Ukrainian Christian East], Chykhah, 245 (in Ukr.).

22. Ikona Presvyatoy Bogoroditsy “Akafistnaya Zografskaya (Predvozvestitel'nitsa)” [Icon of the Blessed Virgin “Akathist Zograph Icon (Harbinger)”. Retrieved from <http://pravicon.com/icon-6> (in Rus.).

23. Ikony Afona: Akafistnaya [Icons of Athos: Akathist]. Retrieved from <http://agionoros.ru/docs/704.html> (in Rus.).

24. Ikony Afona: Monastyr' Khilendar, tri chudotvornykh obraza Presvyatoy Bogoroditsy (12.01 / 25.01) [Icons of Mount Athos: Hilendar Monastery, three miraculous images of the Blessed Virgin (12.01 / 25.01)]. Retrieved from <http://agionoros.ru/docs/457.html> (in Rus.).

25. (2012). Instruktsiya pro vporyadkuvannya knyhovydannya v UHKTS [Instruction on streamlining book publishing in the UGCC]. Retrieved from <https://dl.dropbox.com/u/69697715/2012-instrukcija-bookprint-BV.pdf> – (in Ukr.).

26. (2013). Instruktsiya shchodo podannya i zatverdzhennya liturhiynykh tekstiv, yikh perevydan' i perekladiv [Instructions for the submission and approval of liturgical texts, their reprints and translations], *Materialy Synodu yepyskopiv UHKTS. Kyviv, 11–18 serpnya 2013 roku. Spetsvypusk Blahovisnyka Verkhovnoho Arkhyepyskopstva Kyievo-Halyts'koho UHKTS, 2013 roku*, L'viv, 66–67 (in Ukr.).

27. Kanony partykulyarnoho prava Ukrayins'koyi Hreko-Katolyts'koyi Tserkvy [Canons of particular law of the Ukrainian Greek Catholic Church]. Retrieved from http://ugcc.ua/official/official-documents/kanony/kanoni_partikulyarnogo_prava_ugkts_82426.html (in Ukr.).

28. Kapitula, M. 25 sichnya ikon Bozhoyi Materi, zvanykh “Akafistna” ta “Molokozhyvytel'ka”. [Chapter M. January 25 icons of the Mother of God, called “Akathist” and “Milk-giver”]. Retrieved from <http://rivne-cerkva.rv.ua/library/statti/1217-ikonu.html> (in Ukr.).

29. Karabinov, I. (1910). Postnaya Triod'. Istoricheskiy obzor” yeya plana, sostava, redaktsiy i slavyanskikh perevodov” [Lent Triodion. Historical overview of its plan, composition, editions and Slavic translations], S.-Peterburg', 306 (in Rus.).

II. ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНОСТІ

30. (2011). Katekhyzm Ukrayins'koyi Hreko-Katolyts'koyi Tserkvy "Khrystos – nasha Paskha" [Catechism of the Ukrainian Greek Catholic Church "Christ is our Easter"], L'viv, 333 (in Ukr.).

31. Katriy, YU. (1982). Piznay sviy obryad [Know your rite], N'yu York-Rym, 493 (in Ukr.).

32. Kern, K. (1964). Liturgika: Gimnografiya i eortologiya [Liturgy: Hymnography and eorthology], Parizh, 157 (in Rus.).

33. (1995). Kodeks kanoniv Skhidnykh Tserkov [Code of Canons of the Eastern Churches], L'viv, 471 (in Ukr.).

34. Kozlov, M. (1994). Akafist kak zhanr tserkovnykh pesnopeniy [Akathist as a genre of church chants], *Akafistnik*, Izdaniye Svyato-Uspenskogo Pskovo-Pecherskogo monastirya, (I), 4 (in Rus.).

35. Kozlov, M. (1992). Iz istorii akafista. CH. 1. Vizantiyskiye i ruskiye dosinodal'nyye akafisty [From the history of the akathist. Part 1. Byzantine and Russian pre-synodal akathists], *Zhurnal Moskovskoy Patriarkhii*, (3), 43–49 (in Rus.).

36. Kozlov, M. (1992). Iz istorii akafista. CH. 2. Russkiy akafist v sinodal'nyy period istorii Tserkvi [From the history of the akathist. Part 2. Russian akathist in the synodal period of the history of the Church], *Zhurnal Moskovskoy Patriarkhii*, (4), 37–43 (in Rus.).

37. Lovyagin, Ye. (1875). Bogoslužhebnyye kanony na grecheskom, slavyanskom i ruskom yazykakh [Liturgical canons in Greek, Slavic and Russian], Sankt-Peterburh: Sinod. tip., 250 (in Rus.).

38. Lyudogovskiy, F. O prichinakh populyarnosti akafistov [On the reasons for the popularity of akathists]. Retrieved from <https://azbyka.ru/o-prichinah-populyarnosti-akafistov> (in Rus.).

39. (1938). Molebni ta akafisty naychastishe vzhivani [Prayers and akathists are most often used], Zhovkva, 86 (in Ukr.).

40. (1990). Molebni ta akafisty naychastishe vzhivani [Prayers and akathists are most often used], L'viv, 96 (in Ukr.).

41. (1990). Molytvoslov. Chasoslov – Oktoyikh – Triod' – Mineya [Prayer book. The book of hours – Octoechos – Triodion – Menaion], Rym: Vyd-vo OO. Vasylian, 1373 (in Ukr.).

42. Momina, A. Voprosy klassifikatsii slavyanskoy Triodi [Questions of classification of the Slavic Triodion]. Retrieved from <http://odrl.pushkinskijdom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=3GjHPUNEp1I%3D&tabid=2283> (in Rus.).

43. Nazarko, I. (1949). Molytovnyk khrystyans'koyi rodyny [Prayer book of the Christian family], Monder, Al'berta, Kanada, 640 (in Ukr.).

44. (1996). Nikodim, yepiskop Dalmatinsko-Istriyskiy. Pravila Pravoslavnoy Tserkvi s tolkovaniyami [Nicodemus, Bishop of Dalmatia and Istria. Rules of the Orthodox Church with interpretations], Troitse-Sergiyeva Lavra, (1), 649 (in Rus.).

45. Nikol'skiy, K. (1907). Posobie k' izucheniyu ustava bogoslužheniya Pravoslavnoy Tserkvi [Manual for the study of the charter of worship of the Orthodox Church], Sankt-Peterburg', 878 (in Rus.).

46. Ortyns'ky, I. (1995). Pid tvoyu mylist' prybihayemo. Rozdumy pro istoriyu ta sut' Mariys'koyi pobozhnosti [We Run To Your Mercy. Reflections on the history and essence of Mary's piety], Rym- Frayburh- Ivano-Frankivs'k, 189 (in Ukr.).

47. (1982). Parakly, Akafisty, Molebni [Paraklesis, Akathists, Prayers], Rym, 132 (in Ukr.).

48. Popov, A. V. (1903). Pravoslavnyye Russkiye Akafisty, izdannyye s blagosloveniya Svyateyshego Sinoda. Istoriya ikh proiskhozhdeniya i tsenzury, osobennosti sodержaniya i postroyeniya [Orthodox Russian Akathists, published with the blessing of the Holy Synod. History of their origin and censorship, features of content and construction], Kazan', 652 (in Rus.).

49. Postanovy Patriarshoho Synodu Yepyskopiv Ukrayins'koyi Hreko-Katolyts'koyi Tserkvy, shcho vidbuvsya u L'vovi-Bryukhovychakh, vid 2 do 9 veresnya 2008 roku Bozhoho [Resolutions of the Patriarchal Synod of Bishops of the Ukrainian Greek Catholic Church, held in Lviv-Bryukhovychi, from September 2 to 9, 2008]. Retrieved from <http://ugcc.org.ua/252.0.html> (in Ukr.).
50. (2005). Pryydyte poklonimsya [Come and worship]. Molytovnyk, L'viv, 988 (in Ukr.).
51. Sabat, P. Akafist do Boha, Prechystoyi Divy Mariyi ta svyatykh: istoriya pokhodzhennya, rozvytok bohosluzhinnya [Akathist to God, the Blessed Virgin Mary and the Saints: history of origin, development of worship]. Retrieved from <http://www.rr.lviv.ua/podcasts/akafist-do-boha-prechystoji-divy-mariyi-ta-svyatyh-istoriya-pohodzhennya-rozvytok-bohosluzhinnya/> (in Ukr.).
52. (1899). Typik' [Type], L'vov', 592 (in Ukr.).
53. (1640). Triodion' syest' tripyesnyecz' [Triodion ie three-song], Kyievo-Pechers'ka Lavra, 884 (in Ukr.).
54. (1715). Triodion' syest' tripyesnyecz' [Triodion ie three-song], Kyjev', 434 (in Ukr.).
55. (1717). Triodion'. Syest': Tripyesnyecz' [Triodion ie three-song], L'vov', 436 (in Ukr.).
56. (1753). Triodion'. Syest': Tripyesnyecz' [Triodion ie three-song], L'vov', 436 (in Ukr.).
57. (1744). Triodion'. Syest': tripyesnyecz' [Triodion ie three-song], Pochayev', 546 (in Ukr.).
58. (1906). Triod' postnaya ili tripyesnyecz' ellynsky triodion [Lenten Triodion or Hellenic three-song], L'vov', 628 (in Ukr.).
59. (1627). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], Kyjev', 802 (in Ukr.).
60. (1727). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], Kyjev', 434 (in Ukr.).
61. (1664). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], L'vov', 453 (in Ukr.).
62. (1650). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], Moskva, 704 (in Ukr.).
63. (1656). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], Moskva, 738 (in Ukr.).
64. (1693). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], Moskva, 722 (in Ukr.).
65. (1992). Triod' Postnaya [Lenten Triodion], Moskva, 536 (in Ukr.).
66. (2002). Triod' Postova [Lenten Triodion], Kyyv, 695 (in Ukr.).
67. Turilov, A. A., Kazachkov, YU. A., Nikiforova, A. YU. i dr. (2000). Akafist [Akathist], *Pravoslavnaya entsiklopediya*, Moskva: Tserkovno-nauchnyy tsentr “Pravoslavnaya entsiklopediya”, (I), 371–381 (in Rus.).
68. (1902). Filaret, arkhiepiskop Chernigovskiy [Gumilevskiy]. Istoricheskiy obzor pesnopenstv i pesnopeniya grecheskoy tserkvi [Filaret, Archbishop of Chernihiv [Gumilevsky]. Historical review of singers and chants of the Greek Church], [soch.] Filareta (Gumilevskogo), arkhiepiskopa Chernigovskogo, Sankt-Peterburh: I. L. Tuzov, 398 (in Rus.).
69. (1950). Chasoslov [Book of hours], Rym, 1259 (in Ukr.).
70. Churkin, A. A. Russkiy akafist serediny XIX – nachala XX veka, kak zhanr massovoy literatury [Russian akathist of the mid-19th – early 20th century, as a genre of mass literature]. Retrieved from <https://azbyka.ru/russkij-akafist-serediny-xix-nachala-xx-veka> (in Rus.).